

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

זבחים קטז | קרבנות בני נח

מי יכול לאכול אצל ה'?

סוגיה ארוכה בגמרא מוקדשת לשאלה האם בני נח, כולל עם ישראל לפני מתן תורה, הקריבו שלמים. אם הדיון ארוך ומסועף כל כך, נראה כי מדובר בסוגיה משמעותית ואף מורכבת: חשוב להכריע בה, לא פשוט להכריע בה. לגבי קרבן העולה, לעומת זאת, לא מתעוררת שום שאלה – ברור שהתאפשר לבני נח להקריב עולות, רק היכולת להקריב שלמים נתונה במחלוקת. מה עומד מאחורי המחלוקת, ומדוע זה חשוב כל כך?

ההבדל העקרוני בין עולה לשלמים הוא שקרבן העולה מוקרב כולו על המזבח, ואילו קרבן השלמים מתחלק בין שלושה גורמים – המזבח, הכהנים והמקריב עצמו. "שלמים – שהכל שלום בהן, מהן למזבח ומהן לכהנים ומהן לבעלים" (תוספתא זבחים יא, ובמקורות אחרים מופיעים ניסוחים שונים מעט). לקרבנות יש לפעמים תדמית של מעשה התמסרות מוחלט, שבו המקריב נותן את כל כולו, אך התורה נתנה גם אפשרות להקריב קרבן של שותפות. המקריב נדרש לאכול ממנו, אך במקום מסוים ובאופן מסוים מאוד, על פי דיני האכילה בקדושה. זו חוויה ייחודית מאוד של אכילה לפני ה'.

כעת השאלה היא אם חוויה זו נתונה לכל אחד. האמירה שלא ניתן לבני נח להקריב שלמים מביעה עיקרון כפול: ראשית, יכולת האכילה הייחודית לפני ה' נתונה לעם ישראל בלבד. שנית, גם עם ישראל לא היה יכול לממש חוויה זו לפני שקיבל את התורה. רק בהדרגה המדויקת של התורה יכול לבוא האדם מישראל אל המקדש, ועם כל גופו ונטיותיו החומריות – לחוות חוויה עליונה של קדושה. העמדה הנגדית אינה מורידה ממעלתם של השלמים, וסביר להניח כי גם היא

הוא בהם חוויה עליונה במיוחד, אלא שהיא ניתנת להשגה גם ללא הדרגת התורה ואפילו ללא השתייכות לעם ישראל. הדיון, כאמור, אינו פשוט, ומובאות בו ראיות לשני הצדדים. אולם מעניין לראות כיצד הדיון נפתח: העמדה שלפיה בני נח הקריבו שלמים מתבססת על קרבנו של הבל, על פי פירוש המילה "מחלביהן" כציון האבר מהבהמה העולה על המזבח (בעוד אברים אחרים נתונים לאכילת האדם); העמדה שלפיה רק ישראל מקריבים שלמים מתבססת על דרשת פסוק משיר השירים. לפי דרשה זו, בפסוק "עורי צפון ובואי תימן" טמונה העדפת עם ישראל בתור האומה שמקריבה בדרומו של מזבח ולא רק בצפון – כלומר שלמים ולא רק עולה. כל האומות יכולות להביא קרבנות, ולמעשה כל עולם הקרבנות אינו מאפיין את עם ישראל דווקא, אבל הקרבה והשותפות עם הקדוש ברוך הוא – זה צד של עולם הקרבנות ששמור לישראל בלבד. אולי לא במקרה עולים השלמים בצד דרום-ימין, שבפנימיות התורה מזוהה עם מידת החסד והאהבה. הגיוני כי לבחירה בשני פסוקים אלה יש משמעות – עמדה אחת חוזרת להבל בן אדם כמייצג חזון של עבודת ה' אוניברסלית, והעמדה האחרת פונה לשיר השירים המבטא את האהבה בין ה' לישראל.

אין חולק על הזיקה בין כל באי עולם לבורא העולם. כל האנושות מזומנת לבוא לפני ה' ולעבוד אותו. השאלה היא מה האופי של עבודה זו, ובזה עומדות זו מול זו שתי הגישות: האחת מאמינה כי כל אדם יכול להגיע לעבודה של אהבה, שלום וקשר הדדי, והשנייה טוענת כי קשר אינטימי עמוק עם האלוקים הוא נחלתם של ישראל. "ששים המה מלכות ושמינים פילגשים... אחת היא יונתי תמתי" (שיר השירים ו ח-ט).

רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא, חד אמר: קרבו שלמים בני נח, וחד אמר: לא קרבו. מאי טעמא דמאן דאמר קרבו שלמים בני נח? דכתיב: והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן—איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח? הוי אומר זה שלמים.

מאי טעמא דמאן דאמר לא קרבו? דכתיב: עורי צפון ובואי תימן—תנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום...